TBMM
HALKLARIN EŞİTLİK VE DEMOKRASİ PARTİSİ
GRUP BAŞKANLIĞI
Sayı: 21289
Tarih: 13.11.2026

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

15 Kasım 1937 tarihinde Elazığ Buğday Meydanı'nda idam edilen Seyit Rıza, oğlu Resik Hüseyin ve yol arkadaşlarının mezar yerlerinin tespit edilerek açıklanması, Tunceli olarak değiştirilen ilin tarihsel adı olan Dersim'in iadesi, 1937-1938 yıllarında Dersim'de gerçekleştirilen katliamla yüzleşilerek, döneme ilişkin devlet arşivlerinin erişime açılması ve tarihsel hakikatin ortaya çıkarılması amacıyla hazırlanan kanun teklifi ve gerekçesi ekte sunulmuştur.

Gereğini arz ederim.

Ayten KORDU
Tunceli Milletvekili

TBMM BAŞKANLIĞI	
Tali Komisyon	
Esas Komisyon	**İçişleri**
Tarih: **18-11-2026**	Esas No:**2/4069**

TBMM
KANUNLAR ve KARARLAR BSK.LIĞI
16 Kasım 2026
Numara:

TBMM
GENEL EVRAK
16 Kasım 2026
No: 1986693

GENEL GEREKÇE

Dersim tarihinin en ağır ve unutulmayan anlarından biri, 15 Kasım 1937 tarihinde Elazığ Buğday Meydanı'nda gerçekleştirilen idamlardır.

Dersim'in toplumsal ve siyasal önderlerinden Seyit Rıza, oğlu Resik Hüseyin ve yol arkadaşları, Dersim'de yürütülen askerî harekâtların ardından tutuklanmış, Elazığ'da kurulan olağanüstü yargılama düzeni içerisinde yargılanmış ve idam cezasına mahkûm edilmişlerdir.

Tarihsel kayıtlarda 15 Kasım 1937 tarihinde idam edildiği belirtilen kişiler şunlardır:

Seyit Rıza,

Resik Hüseyin (Resik Uşen / Usenê Seyid Rızay),

Uşene Seydi (Seyid Hüseyin),

Fındık Ağa,

Hesen Ağa,

Ali Ağa (Aliye Mirzê Sıli),

Hesene İvraime Kıji (Hesene İbrahim).

Seyit Rıza'nın yaşı küçültülerek, oğlu Resik Hüseyin'in yaşı ise büyütülerek idam edilmesine ilişkin tarihsel anlatımlar ve belgeler, yargılama sürecinin hukuki niteliğinin de bağımsız biçimde araştırılmasını zorunlu kılmaktadır.

İdam edilenlerin cenazeleri ailelerine teslim edilmemiş, defnedildikleri yerler açıklanmamış ve aradan geçen uzun yıllara rağmen mezar yerleri kamuoyunca ve ailelerince öğrenilememiştir. Böylece aileler yalnızca yakınlarını kaybetmenin acısını değil, onların nerede yattığını bilmeden yaşamanın ağır ve sürekli mağduriyetini de taşımak zorunda bırakılmıştır.

Bir insanın yaşam hakkı kadar ölümünden sonra insan onuruna uygun muamele görme hakkı da temel bir insan hakkıdır. Ölülerin kimliklerinin belirlenmesi, defnedildikleri yerlerin tespit edilmesi, mezarlarının korunması ve ailelerinin cenazelerine ulaşabilmesi insani, vicdani ve hukuki bir yükümlülüktür.

Aradan geçen yaklaşık 89 yıla rağmen Seyit Rıza'nın, oğlu Resik Hüseyin'in ve birlikte idam edilen diğer kişilerin mezar yerlerinin bilinmemesi kabul edilebilir bir durum değildir. Devletin elinde bulunan infaz tutanakları, cezaevi kayıtları, defin belgeleri, güvenlik ve idari yazışmalar, askerî ve adli arşivler ile dönemin diğer resmi belgeleri incelenerek bu kişilerin akıbetleri açıklığa kavuşturulmalıdır.

Bu kapsamda yapılacak araştırma sadece mezar yerlerinin bulunmasıyla sınırlı tutulmamalıdır. İdam kararlarının hangi hukuki ve idari süreçlerden geçerek verildiği, infazların hangi makamların talimatıyla gerçekleştirildiği, cenazelerin kimler tarafından ve nereye götürüldüğü, defin işlemlerinin hangi kurumlarca yürütüldüğü ve bu süreçte hangi kayıtların oluşturulduğu da bütün yönleriyle araştırılmalıdır.

Mezar yerlerinin tespit edilmesinin ardından ailelerin bilgilendirilmesi, cenazelerin kimlik tespitlerinin bilimsel ve adli yöntemlerle yapılması, ailelerin talebi doğrultusunda cenazelerin teslim edilmesi ve inançlarına, kültürlerine ve geleneklerine uygun biçimde defnedilmelerinin sağlanması gerekmektedir.

Bu düzenleme 15 Kasım 1937 tarihinde idam edilenlerle sınırlı olmamakla beraber; devamında 1937-1938 Dersim katliamı sürecinde idam edilen, katledilen ve akıbeti bilinmeyen diğer kişilerin mezar yerlerinin tespit edilmesini de kapsayacak kapsamlı bir sürecinde başlangıcı olacaktır.

Dersim ilinin adının iadesi

Dersim, tarihsel, kültürel, toplumsal ve inançsal kimliğiyle Anadolu'nun kadim coğrafyalarından biridir. Kendine özgü dili, inancı, kültürel değerleri, toplumsal örgütlenmesi ve tarihsel hafızasıyla varlığını yüzyıllardır sürdüren Dersim, sadece bir coğrafi bölgenin adı değil; aynı zamanda bir halkın kolektif belleğini, kültürel aidiyetini ve tarihsel varlığını ifade etmektedir.

Dersim adı, Osmanlı idari kayıtlarında ve Cumhuriyet'in ilk yıllarına ait resmi belgelerde kullanılan tarihsel bir addır. 1879 yılında vilayet olarak teşkil edilen Dersim, farklı idari düzenlemelerden geçmesine rağmen tarihsel ve toplumsal hafızadaki yerini korumuştur.

Ancak Cumhuriyet döneminde, 25 Aralık 1935 tarihinde kabul edilen 2884 sayılı Tunceli Vilayetinin İdaresi Hakkında Kanun ile bölgenin adı Dersim'den Tunceli'ye değiştirilmiştir. Söz konusu kanun 2 Ocak 1936 tarihli ve 3195 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu değişiklik, bölgenin idari yapılanmasının yeniden düzenlenmesiyle birlikte gerçekleştirilmiş; Dersim halkının tarihsel, kültürel ve toplumsal kimliğinin adlandırılmasında kendi iradesi dikkate alınmamıştır.

1937-1938 yıllarında Dersimliler için kitlesel katliamların, zorunlu göçlerin ve toplumsal yıkımın yaşandığı askerî harekâtın ve operasyonun adı olan "Tunç Eli'nin" Dersim adının yerine değiştirilmiş olması, bu isim değişikliğinin tarihsel ve siyasal anlamını daha da önemli kılmaktadır.

Dersim adının değiştirilmesi, sadece idari bir isim değişikliği olarak değerlendirilemez. Bu değişiklik, bölgenin tarihsel kimliğinden ve toplumsal hafızasından koparılması sürecinin bir parçası olarak değerlendirilmelidir. Tunceli adı, halkın önemli bir kesiminin hafızasında 1937-1938 yıllarında gerçekleştirilen askerî harekât, tenkil politikaları, katliamlar, zorunlu iskân ve sürgünlerle özdeşleşmiştir. Bölgenin adının değiştirilmesinin ardından yürütülen askerî ve idari uygulamalar, Dersim halkının tarihsel ve kültürel varlığı üzerinde derin ve kalıcı sonuçlar doğurmuştur.

1937-1938 yıllarında Dersim'de gerçekleştirilen askerî harekâtlar sonucunda binlerce insan yaşamını yitirmiş; kadınlar, çocuklar ve yaşlılar dâhil olmak üzere çok sayıda insan yerinden edilmiş, aileler parçalanmış, köyler boşaltılmış ve yakılmıştır. Zorunlu iskân ve sürgün uygulamalarıyla Dersim halkının toplumsal yapısı, kültürel sürekliliği ve inançsal yaşamı ağır biçimde etkilenmiştir. Bu süreçte yaşananların kapsamı, sorumluluk zinciri, sivil kayıpların sayısı, kayıp kişilerin akıbeti ve devlet kurumlarının rolü henüz bütünlüklü, şeffaf ve bağımsız bir araştırmayla ortaya konulmamıştır.

Dersim'de yaşananların tarihsel gerçekliğiyle yüzleşmek, hakikatin açığa çıkarılması, geçmişteki hukuksuzlukların tanınması, mağdurların ve yakınlarının haklarının teslim edilmesi ve benzer acıların bir daha yaşanmamasının güvence altına alınması anlamına gelmektedir.

Bu bağlamda, Dersim adının tarihsel yerine iade edilmesi, devletin geçmişle yüzleşmesinin ve toplumsal hafızanın onarılmasının önemli bir adımı olacaktır. Bir coğrafyanın tarihsel adının iadesi, o coğrafyada yaşayan insanların kimliklerinin, kültürlerinin, dillerinin ve aidiyetlerinin tanınması bakımından da demokratik bir gerekliliktir.

Devlet arşivlerinin açılması ve tarihsel hakikatin ortaya çıkarılması

Dersim'de yaşananlarla gerçek anlamda yüzleşilebilmesi için devletin ilgili bütün arşivlerinin araştırmacılara, mağdur ailelerine ve kamuoyuna açılması gerekmektedir.

Cumhurbaşkanlığı, Cumhuriyet Arşivleri, Genelkurmay Başkanlığı ve Millî Savunma Bakanlığı arşivleri, İçişleri Bakanlığı kayıtları, Emniyet Genel Müdürlüğü belgeleri, adli ve askerî yargı kayıtları, nüfus ve iskân belgeleri ile ilgili diğer kamu kurumlarının elindeki tüm bilgi ve belgeler incelenmelidir.

Belgelerin gizlilik gerekçesiyle süresiz biçimde kamuoyundan saklanması, geçmişte yaşanan ağır insan hakları ihlallerinin aydınlatılmasının önünde engel oluşturmaktadır. Kişisel verilerin ve yaşayan kişilerin haklarının korunması gözetilmekle birlikte, kamu yararı ve tarihsel hakikatin ortaya çıkarılması ilkeleri doğrultusunda arşivlere erişim sağlanmalıdır.

Bu amaçla, tarihçiler, hukukçular, adli tıp uzmanları, antropologlar, arşiv araştırmacıları, insan hakları savunucuları ve mağdur ailelerinin temsilcilerinin katılımıyla bağımsız ve çoğulcu bir araştırma mekanizması oluşturulmalıdır.

Toplumsal barış ve demokratik toplumun inşası

Toplumsal barış, geçmişte yaşanan acıların unutulması veya üzerinin örtülmesiyle değil, bu acıların tanınması ve hakikatin açığa çıkarılmasıyla mümkündür.

Demokratik bir toplumun temel koşullarından biri, devletin geçmişte gerçekleştirdiği veya sorumluluğunda bulunan ağır hak ihlalleriyle yüzleşebilmesidir. Tarihsel adaletsizliklerin tanınması, mağdurların haklarının teslim edilmesi, kayıpların akıbetinin açıklanması ve ailelerin yıllardır sürdürdüğü hakikat arayışının karşılık bulması, toplumsal güvenin yeniden kurulması açısından zorunludur.

Dersim adının iadesi, 1937-1938 yıllarında yaşananların araştırılması ve idam edilenlerin mezar yerlerinin açıklanması birbirinden bağımsız talepler değildir. Bunlar, aynı tarihsel sürecin farklı boyutlarını oluşturmaktadır. Bir tarafta bir halkın tarihsel adının ve kimliğinin tanınması, diğer tarafta yaşam hakkı ellerinden alınmış insanların ölümden sonra da sürdürülen hak ihlallerinin giderilmesi bulunmaktadır.

Devletin geçmişle yüzleşmesi, sadece geçmişin mağdurlarına karşı yerine getirilmesi gereken bir sorumluluk değil, gelecek kuşaklara karşı da tarihsel ve demokratik bir yükümlülüktür.

Bu kanun teklifiyle Dersim adının iadesi, 1937-1938 yıllarında yaşananların bütün yönleriyle araştırılması, 15 Kasım 1937 tarihinde idam edilen Seyit Rıza, oğlu Resik Hüseyin ve yol arkadaşlarının mezar yerlerinin tespit edilmesi, cenazelerinin ailelerine teslim edilmesi, kayıpların akıbetinin açıklanması ve tarihsel arşivlerin erişime açılması amaçlanmaktadır.

Bu düzenleme, geçmişin acılarıyla yüzleşmenin, tarihsel adaletin tesisinin, toplumsal hafızanın onarılmasının ve eşit yurttaşlık temelinde demokratik toplumun inşasının önemli bir adımı olacaktır.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1- Tunceli olarak değiştirilen ilin tarihsel adı olan Dersim'in iadesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda yürürlükteki mevzuatta yer alan Tunceli adı Dersim olarak değiştirilmektedir.

Madde 2- İsim değişikliğinin kamu kurumları, idari kayıtlar, resmi belgeler, haritalar, tabelalar ve diğer mevzuat bakımından uygulanmasına ilişkin esaslar düzenlenmektedir. Geçiş sürecinde yurttaşların hak kaybına uğramaması ve mevcut resmi belgelerin geçerliliğinin korunması amaçlanmaktadır.

Madde 3- 1937-1938 Dersim Katliamının bütün yönleriyle araştırılması, devlet kurumlarının elindeki belgelerin incelenmesi, kayıpların ve mağdurların akıbetinin ortaya çıkarılması amacıyla bağımsız ve çoğulcu bir araştırma kurulunun oluşturulması öngörülmektedir.

Madde 4- 15 Kasım 1937 tarihinde Elazığ Buğday Meydanı'nda idam edilen Seyit Rıza, oğlu Resik Hüseyin ve yol arkadaşları başta olmak üzere, 1937-1938 Dersim Katliamı kapsamında idam edilen kişilerin mezar yerlerinin tespit edilmesi, defin kayıtlarının araştırılması ve kimliklerinin bilimsel yöntemlerle doğrulanması düzenlenmektedir.

Madde 5- Mezar yerlerinin tespit edilmesi hâlinde sonuçların ailelere ve kamuoyuna açıklanması, mezarların korunması ve cenazelerin ailelerin talebi doğrultusunda teslim edilmesi amaçlanmaktadır. Cenazelerin inanç ve kültürel geleneklere uygun biçimde defnedilmesi güvence altına alınmaktadır.

Madde 6- Cumhurbaşkanlığı, askerî, adli, idari ve diğer kamu arşivlerinde bulunan 1937-1938 Dersim Katliamıyla ilgili bilgi ve belgelerin araştırmaya açılması, gizlilik kararlarının yeniden değerlendirilmesi ve tarihsel hakikatin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır.

Madde 7- Dersim'de yaşamını yitiren, katledilen veya akıbeti bilinmeyen kişilerin tespiti, ailelerinin bilgilendirilmesi ve bu kişilerin akıbetlerinin açıklığa kavuşturulması için gerekli çalışmaların yürütülmesi düzenlenmektedir.

Madde 8- Tarihsel hafızanın korunması, mağdurların ve ailelerinin yaşadığı hak kayıplarının giderilmesi, toplumsal yüzleşmenin desteklenmesi ve Dersim'de yaşananların gelecek kuşaklara aktarılması için gerekli çalışmaların yürütülmesi öngörülmektedir.

Madde 9- Yürürlük maddesidir.

Madde 10- Yürütme maddesidir.

15 KASIM 1937'DE İDAM EDİLEN SEYİT RIZA, OĞLU VE ARKADAŞLARININ MEZAR YERLERİNİN AÇIKLANMASINA, DERSİM İLİNİN ADININ İADESİNE VE DERSİM KATLİAMI İLE YÜZLEŞİLMESİNE VE DAİR KANUN TEKLİFİ

MADDE 1- 25/12/1935 tarihli ve 2884 sayılı Tunceli Vilayetinin İdaresi Hakkında Kanun ile Tunceli olarak adlandırılan ilin adı Dersim olarak değiştirilmiştir. İlgili mevzuatta geçen Tunceli iline ilişkin adlandırmalar Dersim olarak uygulanır.

MADDE 2- Dersim ilinin adının iadesiyle ilgili olarak kamu kurum ve kuruluşlarınca yürütülecek idari işlemler, resmi kayıtlar, haritalar, tabelalar, nüfus ve tapu kayıtları, eğitim ve ulaşım belgeleri ile diğer bütün resmi düzenlemeler altı ay içinde yeni ada uygun hâle getirilir. Bu süreçte düzenlenmiş resmi belgeler, kimlikler, tapular, ruhsatlar ve diğer belgeler geçerliliğini korur. İsim değişikliği nedeniyle yurttaşlardan herhangi bir ücret veya ek belge talep edilemez.

MADDE 3- 1937-1938 Dersim Katliamının tarihsel, siyasal, hukuki, askerî ve toplumsal boyutlarıyla araştırılması, olaylarda yaşamını yitirenlerin, kaybedilenlerin ve zorunlu iskâna tabi tutulanların akıbetlerinin ortaya çıkarılması amacıyla, kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren üç ay içinde "Dersim Tarihsel Hakikat ve Yüzleşme Araştırma Kurulu" oluşturulur.

Kurul; tarihçiler, hukukçular, adli tıp uzmanları, antropologlar, arşiv araştırmacıları, insan hakları uzmanları ve mağdur ailelerinin temsilcilerinden oluşur. Kurulun çalışma usul ve esasları, bağımsızlığı, şeffaflığı ve çoğulcu katılım ilkeleri gözetilerek belirlenir.

Kurul, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından her türlü bilgi ve belgeyi talep etme, arşivlerde inceleme yapma, tanık ve mağdur yakınlarının bilgisine başvurma, bilimsel araştırma yürütme ve gerekli uzmanlık desteğini alma yetkisine sahiptir.

Kurul, çalışmalarını on iki ay içinde tamamlayarak sonuçlarını ve önerilerini içeren kapsamlı bir raporu Türkiye Büyük Millet Meclisine ve kamuoyuna sunar. Gerekli görülmesi hâlinde bu süre altı ay uzatılabilir.

MADDE 4- 15 Kasım 1937 tarihinde Elazığ Buğday Meydanı'nda idam edildiği tarihsel kayıtlarda belirtilen Seyit Rıza, oğlu Resik Hüseyin ve yol arkadaşları başta olmak üzere, 1937-1938 Dersim Katliamı kapsamında idam edilen kişilerin mezar yerlerinin tespit edilmesi amacıyla özel bir araştırma ve inceleme çalışması yürütülür.

Bu kapsamda;

a) İnfaz tutanakları, mahkeme dosyaları, cezaevi kayıtları, defin belgeleri, nüfus kayıtları, askerî ve adli arşivler ile ilgili diğer resmi belgeler incelenir.

b) İdam edilen kişilerin cenazelerinin infaz sonrasında kimlere teslim edildiği, hangi güzergâh üzerinden taşındığı, nerede ve hangi koşullarda defnedildiği araştırılır.

c) Elazığ Buğday Meydanı ve çevresi, dönemin cezaevi ve askerî tesisleri, defin alanları ve tarihsel belgelerde işaret edilen diğer muhtemel bölgelerde bilimsel ve adli incelemeler yapılır.

ç) Mezar yerlerinin belirlenmesine yönelik kazı, jeofizik inceleme, antropolojik inceleme ve adli tıp çalışmalarında bilimsel standartlara uyulur.

d) İnfaz tarihi, idam edilenlerin sayısı ve kimlikleri konusunda farklı kaynaklarda bulunan çelişkiler, tarihsel belgeler ve aile tanıklıkları karşılaştırılarak açıklığa kavuşturulur.

Bu çalışmalar, ailelerin ve ilgili sivil toplum kuruluşlarının katılımına açık ve şeffaf bir biçimde yürütülür.

MADDE 5- 1937-1938 Dersim katliamı kapsamında idam edilen veya kaybedilen kişilerin mezar yerlerinin tespit edilmesi hâlinde;

a) Tespit sonuçları öncelikle ilgili ailelere bildirilir.

b) Kişilerin kimlikleri, adli tıp ve antropolojik incelemeler dâhil olmak üzere bilimsel yöntemlerle doğrulanır.

c) Mezar yerleri, ailelerin bilgisi ve talebi gözetilerek kamuoyuna açıklanır.

ç) Ailelerin talep etmesi hâlinde cenazeler, kimlik tespitinin ve gerekli adli işlemlerin tamamlanmasının ardından ailelerine teslim edilir.

d) Cenazelerin teslimi ve yeniden defni, ailelerin iradesi doğrultusunda kişinin inancı, kültürü ve geleneklerine uygun biçimde gerçekleştirilir.

e) Ailelerin talebi doğrultusunda mezarların korunması, anıt mezar veya anma alanı oluşturulması için gerekli idari ve teknik destek sağlanır.

Cenazelerin teslimi veya yeniden defni konusunda ailelerin iradesi esas alınır. Ailelerin talebi olmaksızın mevcut mezarların yeri değiştirilmez.

MADDE 6- 1937-1938 Dersim katliamıyla ilgili olarak Cumhurbaşkanlığı, Millî Savunma Bakanlığı, Genelkurmay Başkanlığı, İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Devlet Arşivleri Başkanlığı ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarının elinde bulunan her türlü belge, kayıt, yazışma, emir, rapor, fotoğraf, harita, infaz ve defin tutanağı araştırma amacıyla Kurulun erişimine açılır.

İlgili kurumlar, bu belgelerin Kurula teslim edilmesi veya yerinde incelenmesi için gerekli idari ve teknik işlemleri yerine getirir.

Belgelerin gizlilik derecelerinin yeniden değerlendirilmesi sağlanır. Kamu yararı ve tarihsel hakikatin ortaya çıkarılması esas alınarak erişim engelleri kaldırılır. Yaşayan kişilerin özel hayatı ve kişisel verilerinin korunması için gerekli tedbirler alınır. Gizlilik gerekçesiyle belge ve bilgilerin tümden araştırma dışında bırakılmasına izin verilmez; erişim kısıtlamaları somut, gerekçeli ve ölçülü olmak zorundadır.

MADDE 7- 1937-1938 Dersim katliamı kapsamında yaşamını yitiren, kaybolan, akıbeti bilinmeyen veya zorunlu iskâna tabi tutulan kişilerin kimliklerinin ve akıbetlerinin belirlenmesi için kapsamlı bir araştırma yürütülür.

Bu kapsamda ailelerin tanıklıkları alınır, nüfus ve iskân kayıtları incelenir, kayıp kişilerin akıbetleri araştırılır ve elde edilen bulgular kayıt altına alınır.

Araştırma sonucunda oluşturulan bilgiler, ailelerin hakları ve kişisel verilerin korunması gözetilerek erişime açılır.

MADDE 8- Dersim'de 1937-1938 yıllarında yaşanan katliamın tarihsel hafızada korunması, mağdurların ve ailelerinin yaşadığı hak kayıplarının giderilmesi, toplumsal yüzleşmenin desteklenmesi ve benzer Katliamın tekrar yaşanmaması amacıyla;

a) Dersim'de yaşanan katliama ilişkin tarihsel araştırmalar, sözlü tarih çalışmaları ve bilimsel yayınlar desteklenir.

b) Yaşamını yitirenlerin ve kaybedilenlerin anısının yaşatılması amacıyla ailelerin ve ilgili toplumsal kesimlerin görüşleri alınarak anıt, anma alanı ve hafıza mekânları oluşturulur.

c) Dersim'de yaşanan katliama ilişkin tarihsel belgelerin korunması, dijital ortama aktarılması ve araştırmacıların erişimine sunulması sağlanır.

ç) Bu çalışmalar, toplumsal barış, eşit yurttaşlık, insan hakları ve demokratik toplumun güçlendirilmesi ilkeleri doğrultusunda yürütülür.

MADDE 9- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 10- Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.